

Милош М. КОВАЧЕВИЋ*
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет

Оригинални научни рад
Примљен: 24. 11. 2022.
Прихваћен: 22. 2. 2023.

ПОЛУКОНДЕНЗАЦИЈА ЗАВИСНЕ РЕЧЕНИЦЕ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

Термин *полукондензација* чак је непознатији и од појаве коју именује, непознат, не само у србистици. За разлику од распрострањеног и готово општеприхваћеног термина „кондензација реченице“, о појави полукондензације, по правилу без термилошког одређења, у србистичкој синтакси може се наићи тек на покоји мимогредан коментар.

Полукондензацијом зависних клауза сматрамо превођење зависне везничке финитне клаузе у нефинитну конструкцију у којој је задржан везник или дио везника зависне клаузе и предикатив као еквивалент именског предиката из финитне клаузе. У раду се издвајају сви типови полукондензованих структура српскога језика, описује њихов синтаксичко-семантички статус и одређује када и зашто полукондензоване јединице имају статус клауза, а када статус само члана просте реченице, првенствено предикатског апозитива.

Кључне ријечи: кондензација, полукондензација, именски предикат, предикатив, предикатски апозитив, зависна клауза, зависни допусни везници, дио зависних везника.

Синтаксичку или реченичну кондензацију као процес превођења предикација у личном глаголском облику у језичке непредикатске јединице (герундијуме и/или вербоиде, глаголске именице, апозитивне структуре и недевербативне именице) у лингвистичку теорију су увели англистички усмјерени чешки лингвисти у оквиру Прашког лингвистичког кружока. Реченична кондензација је у србистици и/или сербороатистици постала позната захваљујући студији М. Радовановића *Именица у функцији кондензатора* (1977), гдје је дат и исцрпан „приказ одабране литературе и основна теоријска разграничења“ (1977: 71–83). Из тог Радовановићевог темељног приказа види се да аутори који су се бавили кондензацијом у разматрање уопште

*mkovacevic31@gmail.com

нису укључивали „полукондензоване структуре”, па није ни чудо што се у тој, не тако малобројној, литератури уопште и не сусреће појам „полукондензације”.

Бавећи се прије три и по деценије синтаксичко-семантичком анализом свих узрочних јединица, за један смо тип изражен трима морфолошким формама синтаксичких јединица (*будући+придјев или именица, као+придјев или недеверабитна именица* и околинално *пошто+придјев*) устврдили да су у питању предикатски апозитиви, који су „*u stvari polukondenzovane uzročne klauze, jer je elidiran samo kopulativni glagol*” (Ковачевић 1988: 159).

То је први пут да је термин „полукондензован” употребљен не само у сербокroatистици. „Полукондензатори” су третирани као кондензацијска предфаза настанка предикатских апозитива¹ као кондензатора узрочне зависне клаузе искључиво с предикатом именског типа. Неки Пражани (нпр. В. Матезијус) структуре предикатског апозитива сматрају средствима „*perečenične kondenzacije*” или као „*bezglagolske rečenice*”, без довођења у везу с проблемима кондензације (Радовановић 1977: 73, 76, 78), док о полукондензацијским структурама нико од њих не говори.

У англосаксонској литератури термин „безглаголска клауза” (*verbless clauses*) односи се и на случајеве потпуно кондензованих, и на случајеве полукондензованих реченица с неглаголским предикатом. Кондензација реченичне структуре у енглеском језику најизраженија је у *безглаголским клаузама*, у којима је најчешће изостављен помоћни глагол *TO BE* (*бити*), као и реченични субјекат који је могуће разумјети из контекста, а који је кореферентан са субјектом или објектом управне клаузе (Кверк и др. 1985: 996–997)².

У србистици и/или сербокroatистици тек су неколика аутора, уз покоји примјер, без улажења у проблематику полукондензације, и без терминолошког одређења, мимогредно указивали и на ову језичку појаву (Стевановић 1979: 891, 911–912; Симић/Јовановић Симић 2002: 442; Кубурић Мацура 2021: 119–121).

И то је све, изузму ли се успутна, за полукондензацију понека значајна запажања о појединим формама полукондензованих структура, као нпр. о конструкцијама са *будући (да)* код А. Мусића (1931: 173–178) и Х. Булића (2021: 200–202), или о конструкцијама са лексемом *као* код М. Николић (2017: 205–208), и Д. Крсника (2021: 124–165).

У сумирању резултата досадашње литературе о конструкцијама које би се могле подвести под полукондензацију, може се закључити да ни код једног аутора нису заступљени ни сви формални ни сви семантички типови полукондензованих конструкција. Литература региструје сљедеће форме

¹ Термин који смо тада образложили и увели данас се употребљава код већег броја научника, с тим да у литератури за дату појаву постоји на десетине термина (в. Ковачевић 2015: 47–48), од којих су у србистици најраспрострањенији *предикатски атрибут* и *актуелни квалификатив*.

² „*Verbless clauses take syntactic compression one stage further than nonfinite clauses and like them are also commonly subjectless. Once again (cf 14.8), it is often possible to postulate a missing form of the verb BE and to recover the subject, when omitted, from the context.*”

депредикатизованих и/или полукондензованих конструкција: 1) узрочне, с везничким лексемама *будући*, *пошто* и *због тога што*, 2) концесивне, с везницима *иако*, *мада*, *премда* и *макар*, и 3) поредбено-узрочне с лексемом *као*. Међутим, двије од тих форми „полукондензованих” конструкција које су забиљежене само са по једном корпусном потврдом (оне са *због тога што* и *пошто*) идиолекатске су и употребно околиционалне, и тешко да се могу сматрати нормативно прихватљивим.³

Не само да забиљежени примјери структура с узрочним везницима *пошто* и *због тога што* (и везником *јер*, забиљеженим у нашем корпусу) нису нормативно прихватљиве полукондензоване реченице, него се под полукондензацију не може подвести ни већи број беспредикатских конструкција са концесивним везницима, у којима елидирани глаголски дио није копулативни него неки други глагол, и у којима невезнички дио не представља предикатив елидирание зависне клаузе него неки други реченични члан (нпр.: Ја га се сећам, *премда врло слабо*, и сл.). То значи да свака депредикатизација зависне клаузе, тј. елипса предиката зависне клаузе, није ни полукондензација ни кондензација. Све полукондензоване и апозитивне кондензоване реченичне структуре јесу елиптичне, односно депредикатизоване структуре, али све елиптичне или депредикатизоване безглаголске структуре нису полукондензоване или кондензоване. Полукондензација подразумева посебан тип елипсе. При полукондензацији, као и кондензацији, елидирају се само клаузе с неглаголским (именским или прилошким) предикатом и субјектом који је подударан са субјектом или кореферентан са објектом главне клаузе. Дакле, код полукондензованих клауза увијек се елидира глаголски дио неглаголског предиката (по правилу глагол *бити*), и субјекат клаузе који је подударан или са субјектом или објектом главне клаузе.

У српском језику – за разлику од енглеског језика у коме је могућа полукондензација са готово свим везницима адвербијалних типова зависних клауза (в. Кверк и др. 1985: 1003; Петриљикова 2013: 53–63) – од реченица само са монолексичким (односно: синхроно простим) везницима могу се полукондензовати, у наведеним условима елиптирања, само допусне клаузе с везницима *иако*, *мада*, *премда*, *макар*, а од реченица са сложеним везницима само оне чији је први дио везника или *будући* (од *будући да*), или *као* (од *као што/да*) или *него* (од *него што*).

У нашем корпусу, који је највећим дијелом заснован на публицистичком као најиновативнијем стилу стандардног језика, забиљежили смо примјере

³ Прва је из језика Слободана Јовановића, а друга из *Енциклопедије мртвих* Данила Киша: Изабрани сенатори, *због тога што малобројни*, морали су се борити по великим изборним јединицама (Симић/Јовановић 2002, 442: Слободан Јовановић); Једна недовршена парабола, нађена у Бен Хаасовим списима, парабола под насловом „Прича о Ученику и Мајстору”, *пошто недовршена*, не садржи никакво наравоученије (Ковачевић 1988, 158: Данило Киш). А њима се може додати и беспредикатска конструкција с везником *јер* из језика Меше Селимовића: Био је [славјански језик] завршен у себи, *јер грађен*, и никаквих творачких принова није могао очекивати (Селимовић, 92); Славјански језик је вештачки, углађен, *јер завршен*, *укочен*, *јер издвојен*, *канонизиран* јер служи мањини, вишој класи; народни је жив, бујан, многострук, јер је средство споразумевања широког круга људи (Селимовић, 97).

за све наведене формалне типове полукондензованих зависних клауза. Ево корпусних потврда за те типове полукондензованих зависних клауза:

1) ИАКО / МАДА / ПРЕМДА / МАКАР + ПРИДЈЕВ / ИМЕНИЦА

Због тога га је деспот и послао у Цеље, јер је, *иако* *кљаст*, савладао умијеће брушења мачева. (Кекановић, 127); Када се какво женскиње занима пчелама, оно је пчелар, јер се и ту изравнало с мушкињем, као што је пчелињи брунцел, *иако* *мужјак*, опет и само пчела. (Тохољ, 187); Ми смо једина земља на Балкану и у Европи која се, *иако* *мала*, још држи. (Вечерње новости, 28. 6. 2022, 20; Петар Сарић); ... велика је нужда која нас присиљава да се, *иако* *непознати*, обратимо Вашем благородству овим речима. (Тохољ, 55); Шангајска листа, *иако* *неформална*, сматра се једном од најцењенијих. (Данас, 22. 8. 2022, 7); Млади Димитрос, *иако* *на прагу одраслог доба*, ипак је још увелико дете. (Политика, 2. 8. 2022, 28); *Мада* *много млађи* и *далеко тање каријере*, Медведев је благи фаворит. (Данас, 29–30. 1. 2022, 18); Скерлић је, *мада* *феминиста*, на политичком пољу био уосталом тврдо убеђен у урођену инфериорност жене. (Политика, 9. 6. 2022, 23); *Мада* *некада леп*, живот често није лак. (Данас, 5. 1. 2022, 5); ... због чега ваш его не прихвата одступања, *на макар* и *символична*. (Вечерње новости, 15. 7. 2022, 28); Изговор му је био тврд, словенски, *премда* *сасвим разумљив*. (Кубурић Мацура 2021, 120; Д. Албахари) итд.

Од свих зависних реченица српскога језика само су допусне, и то не све него оне са монолексичким везницима подложне полукондензацији. Полукондензаторима с овим везницима у литератури је различито одређиван синтаксички статус. Тако их М. Стевановић (1979: 111–112) сматра „зависним реченицама ... у облику непотпуних реченица”. Р. Симић и Ј. Јовановић (2002: 442), експлицитно се не изјашњавају о томе да ли су ове јединице клаузе или непредикативни чланови клауза, али констатују да се оне „не могу узимати као непобитан аргумент за постојање тагмемских фразних структура са зависним везницима”. М. Кубурић Мацура (2021: 119), неосновано поистовјеђујући депредикатизацију са полукондензацијом, сматра ове јединице „полуклаузама”, што је згодан термин за избегавање експлицитног одређења њиховог статуса. Најексплицитније се овај тип клауза одређује у англосаксонској литератури, гдје се сматрају безглаголским клаузама (*verbless clauses*). „Иако овакве клаузе не садрже глаголски елемент, оне се ипак називају клаузама јер је могуће анализирати њихову унутрашњу структуру и успоставити све оне функционалне елементе које разликујемо и код финитних клауза” (Вујевић 2017: 108).

То је досад критеријално најутемељеније одређење статуса ових синтаксичких структура: оне дакле нису реченични непредикативни чланови, него искључиво клаузе, баш као и њихови еквиваленти са финитним глаголом у предикату. У њима је наглашена *имплицитна предикативност*, будући да оне са исходишном финитном клаузом нужно дијеле исти субјекат и исти неглаголски дио именског предиката,⁴ који једнозначно упућује на редуктовани финитни облик копулативног глагола. Зато се ове неглаголске допусне клаузе могу сматрати само стилском структурном варијацијом конкурентних (исходишних) финитних допусних клауза. Будући да су у сложеној реченици

⁴ Исти дио именског предиката кад су у питању полукондензоване допусне клаузе, а исти предикат кад су у питању депредикатизоване допусне клаузе које нису полукондензоване.

уведене зависним допусним везницима, а да су допусни као зависни само везници зависних реченица, синтаксички се искључује свака могућност подвођења овог типа конструкција под координацијске (напоредне) конструкције.

2. БУДУЋИ + ПРИДЈЕВ / ИМЕНИЦА

Будући ризичније у погледу укривања, дање јаранство бивало је скупочије од ноћнога (Тохољ, 144); Доцније ће, *будући отврднути нежења*, и Видан у искушенике, напослед у калуђере ријечке. (Тохољ, 138); *Будући лингвиста*, био сам заинтересован како му је то успело. (Политика, 2. 4. 2021, 13; Данко Шипка); *Будући одличан познавалац људске таштине*, Кинугаса не пропусти прилику да на самом крају филма убедљиво поентира. (Политика, 21. 5. 2022, КУН, 10); Дотична особа, *будући непостојећа по било ком за изборну кампању битном параметру*, није била прва на листи кандидата за одборнике. (Данас, 21. 6. 2022, 21) и сл.

Од свих полукондензованих зависних клауза најтеже је одредити да ли су клаузе или реченични чланови без статуса клауза узрочне синтаксичке конструкције с лексемом *будући*. Синтаксички статус цијеле конструкције *будући+придјев / именица* заправо зависи од граматичког статуса саме лексеме *будући*, прије свега од тога да ли је та лексема везник, дио везника или пак само копулативни глагол *бити* у облику глаголског прилога садашњег. М. Стевановић ове неглаголске структуре с *будући* разматра у оквиру узрочних реченица с везником *будући да*, констатујући да се те реченице често јављају „у облику само првог дела без везника *да* у случајевима реченица без глаголског дела предиката” (Стевановић 1979: 891), из чега проистиче да ове структуре он сматра безглаголским непотпуним реченицама, а лексеми *будући* скраћеним везником *будући да*. А. Мусић у раду о везнику *будући да* конструкције с копулативним партиципским *бити* сматра „споредном реченицом”, при томе констатујући да је *будући* у функцији копуле најобичније у „споредним реченицама” с именицом или придјевом као предикативом, док је риједак у споредним реченицама с глаголским предикатом (Мусић 1931: 173, 176).

Наш корпус показује да се *будући* и у савременом српском језику ријетко јавља у финитним клаузама, и то као стилска одлика појединих аутора, што потврђују и сљедећи примјери:

Срамотно или не, *будући ме спорови са пургарима уопће нису занимали*, и сам сам се упустио у потрагу за гласинама. (Кекановић, 144); *Будући сам прехлађен* а био ред да ја идем код Матије, дошао је Матија код мене. (Политика, 16. 5. 2022, 21; Милован Ђилас); *Будући се не поштује поступак*, самим тиме ни суђење неће бити поштено. (Данас, 1–2. 10. 2022, Недеља, III: Јарослав Пецик); итд.

Док су конструкције с оваквим стилски маркираним везничким *будући*, замјењивим са *будући да*, неспорно зависне узрочне клаузе, клаузални статус напријед наведених полукондензованих конструкција са *будући* у најмању руку је споран. У монографији о узрочном семантичком пољу ми смо те конструкције с *будући* одредили „као *prelazni tip između klauze i predikatskog apozitiva*” (Ковачевић 1988: 77). Х. Булић експлицитно конструкцијама овога

типа с *будући* одриче статус клауза, сматрајући их искључиво чланом просте реченице. (Булић 2021: 202). Ј. Крсник такође сматра да дате конструкције потпадају под секундарне предикате, с тим „*da su konstrukcije sa sekundarnim predikatima karakteristične po tome što čine jednu jednostavnu rečenicu s dvama predikatnim elementima koji ne čine složeni predikat*” (Крсник 2021: 36).

У прилог тврдњи да су овакве конструкције предикатски апозитиви као секундарни немофологизирани предикати могу се навести бар три критеријума: 1. да *будући* у оваквим конструкцијама задржава статус копулативне партиципске форме, јасно је већ по томе што уза њ није могуће употријебити неглаголски предикат с копулом, него само предикатив, уп.: *Будући лингвиста, био сам заинтересован како му је то успело.* → **Будући сам лингвиста, био сам заинтересован како му је то успело*; 2) да овакво *будући* задржава особине копулативног глагола, види се по томе, што је за разлику од везника, подложно негирању, као нпр.: *То је било место које је, не будући ни Небо ни Пакао, изгледа, одговарало, отприлике, оном региону који је одређен да буде досуђен онима који су одређени да ту припреме своју будућу кандидатуру за Небо.* (Политика, 16. 6. 2022, 21); 3) да *будући* у оваквим конструкцијама није прави везник, показатељ је и чињеница да не мора, као сви везници, доћи на почетку конструкције, него може бити и на њеном крају, као нпр.: *Милош, у његовим рукама будући, није могао ништа друго рећи него: „Добро, честити пашо, да идемо а кажемо народу да престане од боја, и да гледамо да се купи оружје”* (Вук 2005: 240).

Сви ти критеријуми, чак и кад се овакво *будући* третира као скраћено *будући да*, показују да полукондензоване конструкције *будући+придјев* или *именица* не треба сматрати безглаголским клаузама, него усложњеним предикатским апозитивом као дијелом монопредикатске јединице – клаузе или реченице. Такво одређење подржава и чињеница да статус клаузе нема у српском језику ниједна конструкција структурисана само са (првим) дијелом сложеног везника, чему су потврда и сљедеће конструкције са лексемама *као* и *него*.

3. КАО + ИМЕНИЦА / ПРИДЈЕВ

Србија ће *као слободна држава* наставити да води самосталну политику. (Политика, 7. 7. 2022, 6); *Као шофер*, Брижитка не пије. (Тохољ, 305); Ми *као мали народ* тражимо помоћ од неке метрополе. (Данас, 27–28. 8. 2022, Недеља, VI); *Као најстарији*, Исус је постао глава породице када је Јосиф умро. (Вечерње новости, 16. 1. 2007, 25); Апелациони суд у Београду одбацио је *као неосноване* жалбе бранилаца четири хрватска официра. (Данас, 23. 8. 2022, 7); ДС очекује да ће, *као најјача странка демократског блока*, имати мандатара за састављање владе. (Блиц, 23. 1. 2007, 4); Он је, *као патриота*, желео искрено да помогне Србији. (Политика, 13. 1. 2007, 10); Увек настојим да будем објективан у прогнозама, али *као навијач Партизана* нормално да бих волео да црно-бели славе на терену Црвене звезде. (Вечерње новости, 16. 4. 2022, 39); ... ово писмо не пишем теби већ својој мајци, која га *као неписмена* не може прочитати, па те зато молим да ти то гласно пред њом учиниш. (Пајић, 19) итд.

У литератури постоје не мала размимоилажења у одређењу статуса ријечи *као*, како категоријалног, тј. којој врсти ријечи припада, тако и функционалног и семантичког (уп.: Петровић 1976: 49–65; Прањковић 2013:

212–219; Николић 2017: 102–121; Јовановић 2020, 79–94; Крсник 2021: 124–165). Међу различитим функцијама конструкција с ријечју *као* већина аутора констатује да те конструкције, баш као и претходно анализирани с ријечју *будући*, могу бити предикатски апозитиви (в. нпр. Николић 2017: 105–108; Јовановић 2020: 89–90; Крсник 2021: 124–165). Критеријално је доказано да конструкције са *као* нису нити могу бити реченичне структуре. (Симић/Јовановић 2002: 1372; Прањковић 2013: 218; Крсник 2021: 151).

Између *као*-конструкција полукондензацијске и кондензацијске су само оне у којима предикатски апозитив потиче од предикатива из еквивалентне реченичне структуре с чијим субјектом или објектом дијели исти субјекат. А то су оне којима се именицом или придјевом означава „својство, или звање” (Николић 2017: 105), односно „улога или функција референта” (Крсник 2021: 70).

Предикатски апозитиви у форми *као+именица* или *придјев* „podrazumi-jevaju rečenično uobličenje deduktivno kategoričkog silogizma, pri čemu se u rečenici navode svi razlikovni uz brisanje svih podudarnih elemenata triju premisa silogizma. Tako predikatski apozitiv reprezentuje veliki termin, koji je subjekat više i predikat srednje premise, dok subjekat rečenice reprezentuje subjekat srednje premise i konkluzije, a predikat rečenice odražava predikat velike premise i konkluzije [тако нпр. у подлози значења реченице *Као навијач Партизана нормално да бих волео да црно-бели славе на терену Црвене звезде* стоји силогизам: 1) *Сваки навијач Партизана воли да црно-бели славе на терену Црвене звезде*. 2. *Ја сам навијач Партизана*. 3. Дакле, ја волим да црно-бели славе на терену Црвене звезде]. Тако се аргументација своди на силогистичку: да оно што важи за опште важи и за појединачно (Ковачевић 1988: 156–157). На тај начин може се представити значење сваке од наведених реченица са *као*-конструкцијом као предикатским апозитивом.

Све наведено показује да се овакве *као*-конструкције могу сматрати полукодензованим структурама чије су исходиште *као што*⁵ реченице које одражавају дедуктивни категорички силогизам, са значењском подлогом логикосемантичког односа импликације. Управо због тога је у свим наведеним конструкцијама ријеч *као* могуће, без бојазни од промјене значења, замијенити ријечју *будући*.

4. НЕГО /НО + ИМЕНИЦА / ПРИДЈЕВ

Одмеривши крхку хумску кобилицу, одвојену пречкама и запуштеном, Ормају одмах бејаше јасно како је кљусе садашњем власнику више терет *но потреба*. (Тохољ, 242); Моравица је више канализација *него река*. (Данас, 12. 8. 2022, 14–15: наслов); Он [Скерлић] је био фантастичан, пре *но сентименталан*; епикурејац пре *но спиритуалист*. (Политика, 10. 6. 2022, 14); Он је био бољи пријатељ *но син или супруг, или чак отац*. (Политика, 13. 6. 2022, 20); Стока му је некад била посао, данас му је више навика *него зарада*. (Блиц, 17. 7. 2022, 12); Џек је више на путу *него код куће*. (Политика, 26. 7. 2022, 32) итд.

⁵ Понекад то могу бити и реченице с везником *као да*, нпр.: Само је мати *као луда* [← *као да је луда*] понављала у себи: „Лепота је болест”. (Николић 2017, 110; Милорад Павић).

Уколико, као у наведеним примјерима, уз *него* или *но* долази именица и придјев која је предикатив у исходишној (дубинској) клаузи чији је субјекат подударан са субјектом главне клаузе – онда су такве *него/но*-конструкције полукондензоване клаузе. То су, у ствари, конструкције настале у процесу полукондензације исходишне (дубинске) поредбене диферентивне клаузе с везником *него што*, и то тако што је сложени диферентивни поредбени везник (*него што*) сведен на приви дио (*него*), а именски предикат на предикатив: Моравица је више канализација *него (што је) река*; Он је био фантастичан, пре *но (што је био) сентименталан*.

Што се пак синтаксичког статуса ових полукондензованих *него*-конструкција тиче, он је идентичан стаусу *као*-конструкција, јер диферентивно поредбена ријеч *него* не може повезивати клаузе, па сљедствено не може сама бити везник поредбених зависних клауза. Она своју везничку функцију остварује само у саставу сложеног поредбеног диферентивног везника *него што* или *него да*.

Закључак

Полукондензација зависних клауза представља превођење зависне везничке финитне клаузе у нефинитну конструкцију у којој је задржан везник или дио везника зависне клаузе и предикатив као еквивалент именског предиката из финитне клаузе.

Полукондензација се с обзиром на то да ли се остварује са зависним везником или само са првим дијелом сложеног зависног везника може подијелити на: а) „везничку”, и б) „полувезничку”.

Везничка полукондензација у српском језику је остварљива само са једним и формалним и семантичким типом везника: допусним монолексичким везницима *иако*, *мада*, *премда* и *макар*. Будући да су зависни везници зависни само по томе што су везници зависних клауза (али не и чланова просте реченице) – сви везнички полукондензатори су зависне клаузе, и то безглаголске зависне клаузе (као структурно стилска варијација финитних допусних клауза). За разлику од везничких полукондензатора, који имају статус клауза, полувезнички полукондензатори (са *будући*, *као* и *него*) имају статус реченичних чланова.

ИЗВОРИ

а) дјела из књижевности и есејистике:

- Вук – Вук Стефановић Караџић, *Живот и обичаји народа српскога*, Београд: Политика, Народна књига, 2005.
- Кекановић – Драго Кекановић, *Приврженост*, Загреб: СКД „Просвјета”, 2021.
- Пајић – Петар Пајић, *Приче*, Београд: Просвета, 1998.
- Селимовић – Меша Селимовић, *За и против Вука*, Београд: БИГЗ, 1987.
- Тохољ – Мирослав Тохољ, *Звона за Тројицу*, Београд: СКЗ, 2010.

б) публицистички стил – новине:

- Блиц – *Blic*, дневне новине из Београда.
- Вечерње новости – *Вечерње новости*, дневне новине из Београда.
- Данас – *Danas*, дневне новине из Београда.
- Политика – *Политика*, дневне новине из Београда.

ЛИТЕРАТУРА

- Булић 2021:** Halid Bulić, *Veznici u savremenom bosanskom jeziku*, Sarajevo: Filozofski fakultet.
- Вујевић 2017:** Вера Вујевић, *Елипса у српском и енглеском језику*, Београд: Јасен.
- Јовановић 2020:** Александра Јовановић, О лексеми као из угла теорије прототипа, *Књижевност и језик*, LXVII/1, 79–94.
- Кверк и др. 1985:** Randolph Quirk, Sidney Greenbaum, Geoffrey Leech and Jan Svartvik, *A comprehensive grammar of the English language*. New York: Longman.
- Ковачевић 1988:** Miloš Kovačević, *Uzročno semantičko polje*, Sarajevo: Svjetlost.
- Ковачевић 2015:** Милош Ковачевић, Предикатски апозитив без непосредне везе с предикатом, *О реченици и њеним члановима*, Београд: Јасен, 47–63.
- Крсник 2021:** Davor Krsnik, *Složeni i sekundarni predikati u hrvatskome jeziku na primjeru konstrukcija s predikatnim instrumentalom te s riječju kao*, doktorska disertacija odbranjena na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, 27. 4. 2021. <https://repozitorij.ffzg.unizg.hr/islandora/object/ffzg%3A4130> (приступ: 9. 2. 2022.)
- Кубурић Мацура 2021:** Мијана Кубурић Мацура, *Категорија концесивности у савременом српском језику*, Бањалука: Филолошки факултет.
- Мусић 1931:** August Musić, *Budući da*, *Јужнословенски филолог*, XI, 173–178.

- Николић 2017:** Милка Николић, *Поредбено-начинске конструкције у српском језику*, Крагујевац: ФИЛУМ.
- Петриликова 2013:** Jarmila Petrilikova, 'Dependent verbless clause: its structure, function and use', *Novitas-ROYAL (Research on Youth and Language)*, 7/1, Ankara, 55–63.
- Петровић 1976:** Владислава Петровић, О синтаксичким конструкцијама са простим и сложеним прилошким везником КАО, *Прилози проучавању језика*, 12, Нови Сад, 47–65.
- Прањковић 2013:** Ivo Pranjković, Što је КАО, *Gramatička značenja*, Zagreb: Matica hrvatska, 212–219.
- Радовановић 1977:** Milorad Radovanović, *Imenica u funkciji kondenzatora*, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, XX/1, 63–144.
- Симић/Јовановић 2002:** Радоје Симић, Јелена Јовановић, *Српска синтакса I–II*, Београд: Научно друштво за неговање и проучавање српског језика, Никшић: Филозофски факултет и Јасен, Подгорица: Црногорски универзитет.
- Стевановић 1979:** Михаило Стевановић, *Савремени српскохрватски језик (граматички системи и књижевнојезичка норма) II. Синтакса*, III неизмењено издање, Београд: Научна књига.

Miloš Kovačević

SEMI-CONDENSATION OF THE DEPENDENT SENTENCE IN THE SERBIAN LANGUAGE

Summary

The term *semi-condensation* itself, more than the phenomenon it names, is unknown not only to Serbian but also to linguists in general. In contrast to the widespread and almost universally accepted term “condensation of the sentence”, about the occurrence of semi-condensation, as a rule without terminological determination, in Serbian syntax one can only come across a few passing comments.

By semi-condensation of dependent clauses, we consider the translation of a dependent conjunctive finite clause into a non-finite construction in which the conjunction or part of the conjunction of the dependent clause and the predicate are retained as the equivalent of the nominal predicate from the finite clause.

The paper shows that semi-condensation, considering whether it is realized with a dependent conjunction or only with the first part of a complex dependent conjunction, is realized as: a) conjunction, and b) “semi-conjunction”. The conjunction is achievable only with subordinating concessive monolexical conjunctions *iako*, *mada*, *premda* i *makar* (*albeit*, *though*, *although* and *even though*). Semi-condensed conjunctive concessive structures, since dependent conjunctions are only conjunctions of dependent clauses, we consider to be verbless clauses. “Semi-conjunctive” semi-condensers arise only from dependent clauses with complex conjunctions, and not all of them, but only from causative clauses with the conjunction *budući da* (*since*), comparatively equivalent with the conjunction *kao što* (*as*), and comparatively differential with the conjunction *nego što* (*than*) – by these conjunctions being reduced to their first component: *budući*, *kao* i *nego* (*since*, *as well as* and *than*). Since their “conjunctive component” is not a complete conjunction of a dependent clause (it cannot itself introduce a dependent clause into a complex one), semi-conjunctive semi-condensers, unlike conjunctive

ones, are not clauses – but non-clausal sentence members, namely predicate appositives (with *budući i kao* – *since* and *as*) and comparative complement (with *nego* – *than*).

Key words: condensation, semi-condensation, nominal predicate, predicate appositive, dependent clause, dependent concessive conjunctions, part of dependent conjunctions.